

**Yrityksen
digitalous**

Tahdonilmaisuuun perustuvan tiedonjaon tavoitetila

Yrityksen digitalous -hankkeen loppuraportin liite 12

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Nykytila ja haasteet	4
1.2	Tavoitteet	4
1.3	Rajaukset	5
1.4	Riippuvuudet	6
1.4.1	YD-hankkeen sisäiset riippuvuudet.....	6
1.4.2	YD-hankkeen ulkoiset riippuvuudet	6
1.5	Keskeisimmät käsitteet.....	7
1.5.1	Tahdonilmaisu	7
1.5.2	Käsitetaulukko	8
2	Asiakastarpeet.....	10
2.1	Asiakasymmärryselvytykset.....	10
2.1.1	Tehdyt selvitykset.....	10
2.1.2	Yritysten palvelutarve	10
2.2	Hyötypotentiaali.....	12
3	Ratkaisuvaihtoehtojen määrittäminen	13
3.1	Tahdonilmaisu verrokkimaissa	13
3.1.1	Tahdonilmaisun muoto ja jaettavat tiedot.....	13
3.1.2	Toteutetut ratkaisut.....	14
3.2	Kokeilut	15
3.2.1	Yritysrahoituksessa hyödynnettävät verotustiedot	15
3.2.2	Valtuuteen perustuva laskudatan välitys.....	16
3.3	Tahdonilmaisun hallinta.....	17
3.3.1	Keskitetty tahdonilmaisun hallinta.....	17
3.3.2	Hajautettu tahdonilmaisun hallinta	19
3.3.3	Johtopäätökset.....	21
3.4	Tietotuote ja tietoelementit.....	22
4	Ratkaisuehdotus.....	24
4.1	Ehdotus	24
4.2	Tietoturva	25
4.3	Kustannukset	26
4.4	Lainsäädäntö.....	26
4.5	Suositus seuraaviksi askeleiksi	27
5	Liitteet.....	28

1 Johdanto

1.1 Nykytila ja haasteet

Yritykset tarvitsevat keskinäisessä yhteistyössään ja lainsäädännön vaatimusten täyttämiseksi erilaisia tietoja kumppaneistaan kolmannelta osapuolelta. Tietoja tarvitaan esimerkiksi erilaisissa kaupankäyntitilanteissa, arvioitaessa toisen yrityksen rahoitusmahdollisuuksia ja asiakkaan tuntemisvelvoitteiden sekä kestävyysraportointivaatimusten täyttämiseksi.

Osa yritysten tarvitsemista tiedoista on salassa pidettäviä joko lainsäädännön tai yritysten välisten sopimusten perusteella, eikä tietoja tarvitseva yritys voi siksi pyytää niitä suoraan tiedon lähteeltä. Tällöin yrityksen, jota tiedot koskevat, on toimitettava tiedot itse suoraan kumppanilleen. Yritykset joutuvat kokoamaan tietoja useista eri lähteistä. Vaikka nykytilassa kaupalliset toimijat tarjoavat tietoja kootusti, tiedot eivät välttämättä ole kuitenkaan reaaliaikaisia eivätkä aina täysin kattavia. Kaupalliset toimijat tarjoavat tietoja yleensä myös vain rajatusti asiakokonaisuuksista. Tiedonjakajat ja tiedon vastaanottajat ovat kritisoineet tukeutumista pelkästään maksullisiin tiedon jakamisen palveluihin, koska usein kyse on jommankumman toimijan lakisääteisen velvollisuuden täyttamisestä.

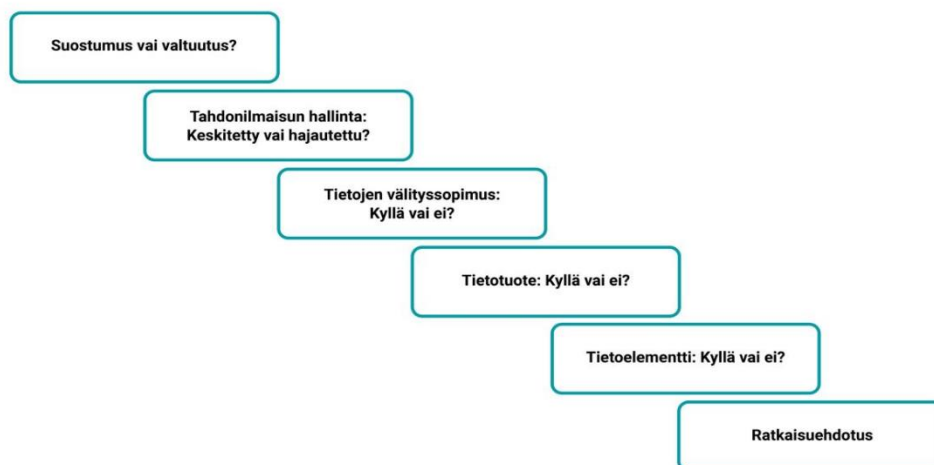
Nykyinen tietojen toimittamis- ja käsittelytapa vie usein paljon kaikkien osapuolten resursseja. Tiedon vastaanottajan resursseja kuluu tietojen käsittelyyn ja niiden ajantasaisena pitämiseen, kun yrityksen asiakkaat toimittavat tietoja paperisena, tietoturvaltaan heikkoina sähköpostiliitteinä ja asiointilomakkeiden liitteinä. Tietojen muuttaminen rakenteiseksi vaatii yrityksiltä manuaalisia työvaiheita, joihin liittyy inhimillisten virheiden riski. Toimitetut tiedot ovat usein myös puutteellisia tai virheellisiä, eivätkä asiakkaat aina reagoi tietopyyntöihin. Yrityksen, jonka tiedoista on kyse, taakkaa puolestaan kerryttää erilaisten tietojen, selvitysten ja todistusten hankkiminen useista lähteistä sekä tietojen ajantasaisuuden ja virheettömyyden varmistaminen. Toimintatapa voi olla hyvin työläs myös tiedon jakajille, jotka hallinnoivat tietoja, toimittavat ne pyynnöstä yrityksille, joiden tiedoista on kyse, ja joutuvat vastaamaan kysymyksiin esimerkiksi aiemmin toimittamansa tiedon ajantasaisuudesta.

Yrityksen digitalous -hanke (YD-hanke) selvitti, millainen ratkaisu voisi mahdollistaa salassa pidettävien yritystietojen jakamisen sähköistä rajapintaa pitkin ja millaisia asiakastarpeita ratkaisun tulisi täyttää. Tätä ratkaisua kutsutaan selvityksessä tahdonilmaisuuksiin perustuvaksi tiedon jakamiseksi.

1.2 Tavoitteet

Yritysten digitalouden visiossa vuonna 2030 yritysten rakenteiset tiedot siirtyvät digitalouden ekosysteemin toimijoiden välillä automaattisesti joko lainsäädännön tai yrityksen antaman tahdonilmaisun perusteella. YD-hankkeen yhtenä tavoitteena oli selvittää, onko tarvetta tiedon jakamiseen tahdonilmaisulla.

YD-hanke määritteli selvityksen sisällöksi sellaisten mahdollisten valtakunnallisten ratkaisuvaihtoehtojen kartoittamisen, joilla tahdonilmaisuuksiin perustuva tiedon jakaminen voidaan toteuttaa kiinnostaviksi arvioiduissa liiketoimintatapahtumissa ja -prosesseissa. Lähtökohdiana oli, että ratkaisuvaihtoehtojen on perustuttava asiakasymmärrys selvityksen, hankkeen tekemien kokeilujen ja lainsäädäntöön perustuvien linjausten ja rajausten lisäksi muun muassa kattavaan kansainväliseen vertailuun muissa valtioissa toteutetuista vastaavista tiedon jakamisen ratkaisuista. Näiden selvitysten perusteella hanke tunnisti systemaattisesti vaihe vaiheelta erilaisia tahdonilmaisuuksiin perustuvan tiedon jakamisen "rakennuspalikoita" (ks. Kuva 1). Kuva 1 Rakennuspalikoiden valinta

Kuva 1 Rakennuspalikoiden valinta

1.3 Rajaukset

Kuva 2 Tahdonilmaisun osapuolet

Tahdonilmaisuun perustuvassa tiedon jakamisessa on kolme keskeistä osapuolta: tahdonilmaisun antaja, tiedon vastaanottaja ja tiedonjakaja (ks. Kuva 2). YD-hanke rajasi selvityksen tilanteisiin, joissa tahdonilmaisun antajana on yritys eli joissa yritys valtuuttaa sopimus- tai yhteistyökumppaninsa hakemaan ja vastaanottamaan itseään koskevia tietoja. Koska selvitys käsitteli kaikkien yritysmuotojen tiedon jakamista, mukana olivat myös yksityiset elinkeinonharjoittajat.

Osapuolet	Tiedonjakajana viranomainen	Tiedonjakajana yritys
Tiedon vastaanottajana yritys	1. Tiedonjakajana viranomainen ja vastaanottajana yritys	2. Tiedonjakajana ja vastaanottajana yritys
Tiedon vastaanottajana viranomainen	3. Tiedonjakajana ja vastaanottajana viranomainen	4. Tiedonjakajana yritys ja tiedon vastaanottajana viranomainen

Taulukko 1 Tiedon jakamisen osapuolet

YD-hanke määritteli tiedon jakamisen tilanteet nelikenttämallilla siten, että mallissa tiedonjakajana ja vastaanottajana saattoi olla viranomainen tai yritys (ks. Taulukko 1). Hanke rajasi selvitystyön koskemaan nelikenttämallin vaihtoehtoja, joissa

- tiedonjakajana oli viranomainen ja vastaanottajana yritys (vaihtoehto 1) ja
- tiedonjakajana ja vastaanottajana oli yritys (vaihtoehto 2).

Hanke rajasi selvityksen ulkopuolelle tilanteet, joissa viranomainen jakaa tietoja toiselle viranomaiselle (vaihtoehto 3), koska katsoi, että tiedon jakamisen tulisi näissä tilanteissa perustua lähtökohtaisesti lainsäädäntöön. Hanke katsoi, että yritystiedon jakamisen viranomaisten tietotarpeisiin (kuten veroilmoittamisen ja tietojen toimittamisen tilastointitarkoitukseen) tulisi myös perustua ensisijaisesti velvoittavaan lainsäädäntöön (vaihtoehto 4).

YD-hanke rajasi selvityksen käsittämään sähköistä rajapintaa pitkin rakenteisessa muodossa annettavaa tahdonilmaisua ja tiedon jakamista. Hanke rajasi määritettäviä ratkaisuehdotuksia myös siten, että mahdollisen keskitetyn tahdonilmaisuratkaisun omistajana tulisi olla viranomainen tai yleishyödyllinen toimija.

1.4 Riippuvuudet

1.4.1 YD-hankkeen sisäiset riippuvuudet

YD-hankkeen tekemässä tiedon jakamisen ja raportoinnin tavoitetilassa määriteltiin keskitetyn tiedonvälityksen ratkaisu. Keskitetyn tiedonvälityksen ratkaisun ensi vaiheessa tietoja välitettäisiin lainsäädännön määrittämien tiedonsaantioikeuksien perusteella. Visiossa tietoja jaettaisiin myös yritysten tahdonilmaisun perusteella.

YD-hanke edisti myös uudistetun eIDAS-asetuksen¹ mukaisia yritysten digitaalisten lompakkojen (yrityslompakko) kehittämistä. Yrityslompakko on tahdonilmaisuuun perustuvalla tiedon jakamiselle joissain tilanteissa vaihtoehtoinen tiedon jakamisen tapa. YD-hanke katsoo, että yrityslompakon attribuuttitodistusten ja tahdonilmaisuuun perustuvan tiedonjaon tietopaketteja tulisi kehittää hankkeen jatkotyössä yhdessä.

YD-hankkeen taksonomiatyössä vakioitiin kirjanpidon sekä liiketoimintatositteiden tietoja. Tietomäärittelysten luominen on edellytys ymmärtää tieto yhtenäisesti (semanttinen yhteentoimivuus). Kun välitettävän tiedon merkitys on kaikille osapuolille selvä, tiedonvaihto voidaan toteuttaa. Tahdonilmaisuuun perustuvalla tiedon jakamisella tunnistetaan myös tietoaineistoja ja tietoelementtejä, joita halutaan vaihtaa ja vakioida. Taksonomiapohjaiseen raportointiin siirtyminen mahdollistaa tulevaisuudessa myös muiden kuin kirjanpidon ja liiketoimintatositteiden tietojen vakioinnin.

1.4.2 YD-hankkeen ulkoiset riippuvuudet

YD-hanke osallistui syksyllä 2023 valtiovarainministeriön JulkICT-yksikön johdolla käytyihin nk. pyöreän pöydän keskusteluihin, joissa viranomaiset pyrkivät löytämään yhteisen määritelmän suostumukselle ja suostumushallinnalle. Määrittelytyö keskeytettiin, koska yhteistä ymmärrystä ei saavutettu. Käydyissä keskusteluissa nousi kuitenkin vahvasti esiin eri viranomaisten kiinnostus ja tarve viranomaisten hallussa olevan tiedon jakamiseen suostumuksen ja/tai valtuuden perusteella.

Valtiovarainministeriö johtaa parhaillaan selvitystyötä suostumukseen perustuvasta tiedon jakamisesta. Digi- ja väestötietovirasto (DVV) laati syksyllä 2023 esiselvityksen lähinnä yksityishenkilöiden näkökulmasta. Esiselvityksessä tunnistettiin käyttötapauksia,

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2024/1183, annettu 11 päivänä huhtikuuta 2024, asetuksen (EU) N:o 910/2014 muuttamisesta eurooppalaisen digitaalisen identiteetin kehityksen vahvistamisen osalta.

joissa suostumusta voitaisiin käyttää, ja arvioitiin, miten identiteettilompakot voivat tukea suostumukseen perustuvaa tiedon jakamista. Esiselvityksen liitteenä esitettiin myös YD-hankkeessa toteutetun tahdonilmaisuu perustuvan tiedon jakamisen asiakasymmärrys selvityksen tuloksia.

Jotkin viranomaiset kehittävät parhaillaan omia ratkaisujaan suostumukseen perustuvan tiedonjaon toteuttamiseksi. Erityisesti Kelalle tarve yksityishenkilöitä koskevan tiedon jakamiseen suostumuksen perusteella on ajankohtainen ja keskeinen asia.

Myös voittoa tavoittelematon Findynet Osuuskunta kehittää suostumukseen perustuvaa tiedon jakamista. Findynet selvittää ratkaisua, jossa suostumus toteutettaisiin digitaalisen lompakon attribuuttitodistuksena.

1.5 Keskeisimmät käsitteet

1.5.1 Tahdonilmaisu

YD-hanke käytti tiedon jakamisen ratkaisun määrittelytyössään yrityksen tahdonilmaisun käsitettä, koska valtakunnallisissa keskusteluissa ei saavutettu yhteistä ymmärrystä siitä, milloin tiedon jakamiseen tulisi käyttää valtuutta ja milloin suostumusta.

Yritystä koskevan tiedon jakamiseen tarvitaan tahdonilmaisu, kun tiedot ovat salassa pidettäviä. YD-hanke määritteli sidosryhmien kanssa käytyjen keskustelujen ja kansainvälisen vertailun perusteella tiedon jakamiseen liittyvän tahdonilmaisun muodon voivan olla henkilön tai yrityksen antama suostumus tai valtuutus. Hanke kuvaili valtuutuksen ja suostumuksen käyttämisen tiedon jakamiseen seuraavalla tavalla:

1. Yritys käyttää valtuutusta asiakkaansa tietojen hakemiseen viranomaiselta tai toiselta yritykseltä.
2. Viranomainen käyttää suostumusta luovuttaessaan yritystietoja toiselle viranomaiselle tai yritykselle.
3. Viranomainen käyttää suostumusta pyytäessään tietoja toiselta viranomaiselta tai yritykseltä.

Suostumus vai valtuutus: YD-hankkeessa määritelty tiedon jakaminen koski tilanteita, joissa yritys antaa tahdonilmaisun toiselle yritykselle hakea puolestaan yritystä koskevia tietoja kolmannelta osapuolelta (viranomainen tai yritys). Hankkeen selvitystyö rajautui siten koskemaan tiedon jakamista valtuuden perusteella. Hanke päätti olla jatkamatta yrityksen suostumukseen perustuvan tiedon jakamisen selvittämistä.

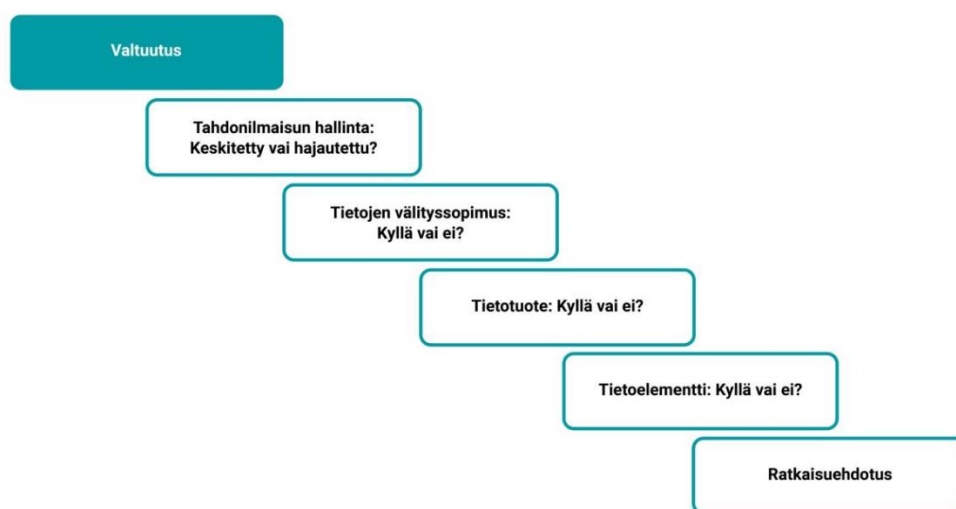
YD-hankkeen tekemään rajaukseen vaikutti osaltaan hankkeen sidosryhmien toisistaan poikkeavat käsitykset siitä, tulisiko salassa pidettävän tiedon jakamisen perustua asianosaisen antamaan valtuutukseen vai suostumukseen. Monet esiin nousseet ongelmat pohjautuivat siihen, ettei suostumukselle ja suostumuksenhallinnalle ole olemassa kansallisesti yhteisesti ymmärrettyä määritelmää. Lisäksi hanke katsoi keskeistä olevan, että toiminnan kustannukset ja resurssien käyttö painottuvat sinne, missä myös hyödyt realisoituvat. Hankkeen aikana tunnistetuissa käyttötapauksissa suurimman hyödyn saivat tiedon vastaanottajat ja tahdonilmaisun antajat, mikä osaltaan puoltaa valtuutuksen käyttämistä. Myös tahdonilmaisun antaminen välittömästi yritysten välisen prosessin alussa on usein eri osapuolille luontevin tapa toimia. Vaikka käyttötapauksissa viranomainen ei saisi välittömiä hyötyjä, viranomaisella tulee olla rooli laajempien yhteiskunnallisten hyötyjen mahdollistajana.

Tiedon jakaminen valtuutuksen perusteella on kaikkien toimijoiden näkökulmasta selkeää, koska valtuuttamisesta säädetään nimenomaisesti kansallisessa

lainsäädännössä.² Hallintolaissa on lisäksi erikseen säädetty, että hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä.³ Asianosaisen tiedonsaantioikeutta viranomaisasioinnissa voi siten käyttää myös tätä edustava asiamies. Viranomaisen on tällöin luovutettava asiamiehelle samat tiedot, jotka luovutettaisiin asianosaiselle itselleen. (Ks. tarkemmin Liite 1)

Yritys voi valtuuttaa toisen yrityksen toimimaan puolestaan antamalla tälle kirjallisen valtakirjan hallussa pidettäväksi ja kolmannelle taholle esitettäväksi. Kirjallinen valtakirja voi olla yksilöity, jolloin valtuutetulle myönnetään oikeus jonkin täsmällisesti määritellyn toimen tekemiseen, kuten tietyn verotusasiakirjan pyytämiseen Verohallinnolta. Valtuus voidaan antaa kuitenkin myös yleisvaltakirjalla, jolloin valtuus kattaa laajemman kokonaisuuden, kuten esimerkiksi kaikkien yrityksen verotusasioiden hoitamisen Verohallinnon kanssa.

Sähköisellä valtuutuksella tarkoitetaan menettelyä, jolla yritys antaa valtuuden puolesta asiointiin sähköisissä palveluissa. Viranomaiset hyödyntävät asiointissaan laajasti Digi- ja väestötietoviraston (DVV) tuottamaa Suomi.fi-valtuudet-palvelua. Suomi.fi-valtuudet-palvelussa on jo lisäksi asiointipalveluja, jotka ovat yritysten välisiä. Yritys voi siten antaa palvelussa toiselle yritykselle valtuuden hoitaa puolestaan esimerkiksi verotusasioitaan Verohallinnon kanssa.

Kuva 3 Rakennuspalikoiden valinta

1.5.2

Käsitetaulukko

YD-hanke määritteli valtaosan selvityksessä käytetyistä käsitteistä itse, koska monille käsitteille ei ole aiemmin ollut olemassa kansallisesti yhteisesti käytettyjä määritelmiä.⁴ Osa selvityksessä käytetyistä käsitteistä on kuitenkin määritelty julkishallinnon yhteisissä terminologisissa sanastoissa ja käsitteissä, joita jäljempänä kutsutaan Sanastotyökaluksi.⁵

² [Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista \(228/1929, oikeustoimilaki\)](#).

³ [Hallintolaki \(434/2003\)](#).

⁴ Ks. myös edellä 1.5.1 Tahdonilmaisuu.

⁵ Ks. tarkemmin [Sanastotyökalu](#).

Käsite	Määritelmä	Lähde
Valtakunnallinen	Kansallisesti yhtenäinen ja kattava järjestelmä tai käytäntö.	YD-hanke
Salassa pidettävä tieto	Tieto, joka on lainsäädännössä säädetty tai yritysten välisissä sopimuksissa sovittu salassa pidettäväksi. Tietoa ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi.	YD-hanke, julkisuuslaki
Julkinen tieto	Tietoa, joka on avoimesti saatavilla kaikille ilman rajoituksia tai esteitä. Sitä voidaan vapaasti käyttää, jakaa ja hyödyntää eri tarkoituksiin.	YD-hanke
Tahdonilmaisuun perustuva digitaalinen tiedon jakaminen	Yritys ilmaisee tahtonsa sopimus- tai yhteistyökumppanilleen siihen, että yritystä koskevat ennalta määritetyt ja salassa pidettävät tiedot voidaan hakea suoraan kolmannen osapuolen rekisteristä tai järjestelmistä.	YD-hanke
Tahdonilmaisun antaja	Yritys, joka antaa valtuuden tai suostumuksen sopimus- tai yhteistyökumppanilleen. Tässä selvityksessä tahdonilmaisun antajana pidetään valtuuttajaa.	YD-hanke
Tiedon luovuttaminen	Toisen toimijan hallussa olevien toimijaa koskevien tietojen tarjoaminen kolmannen osapuolen käyttöön.	Sanastotyökalu
Tahdonilmaisu/Lupa	Tahdonilmaisu on henkilön tai yrityksen selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaisema tahto tai suostumus johonkin oikeustoimeen tai sopimukseen liittyen. Tässä tuotosraportissa tahdonilmaisun on katsottu tarkoittavan suostumuksen ohella valtuutusta, jota voidaan kuitenkin pitää tahdonilmaisun muotona.	YD-hanke
Tiedonjakaja	Viranomainen tai yritys, jolla on hallussaan tahdonilmaisun antajaan liittyvää salassa pidettävää tietoa ja joka luovuttaa tätä tietoa käytettäväksi kolmannelle osapuolelle tahdonilmaisuun perustuen.	YD-hanke
Tiedon vastaanottaja	Yritys, joka pyytää ja vastaanottaa sopimus- tai yhteistyökumppaniaan koskevia tietoja.	YD-hanke
Valtuus	Toimivalta eli oikeus asioida toisen (luonnollisen henkilön tai yrityksen, yhdistyksen tai yhteisön) puolesta tietystä asiassa.	Sanastotyökalu
Valtakirja	Asiakirja, jolla oikeuden haltija antaa toiselle toimijalle valtuuden toimia puolestaan.	Sanastotyökalu
Suostumus	Tahdonilmaisun antaja antaa luvan (suostumuksen) tiedonjakajalle salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.	YD-hanke
Keskitetty tahdonilmaisun hallinta	Tahdonilmaisujen antaminen, tallentaminen ja hallinta on toteutettu keskitetysti yhdessä ratkaisussa/paikassa.	YD-hanke
Hajautettu tahdonilmaisun hallinta	Tahdonilmaisut tallennetaan tiedon vastaanottajien järjestelmiin.	YD-hanke
Tietojen välityssopimus	Tiedonjakajan ja tiedon vastaanottajan välinen sopimus, jonka edellytyksenä on, että tiedonjakaja arvioi tiedon vastaanottajan soveltuvan sopimusosapuoleksi ja tiedon vastaanottaja sitoutuu täyttämään sopimusehdot. Sopimus mahdollistaa, ettei tiedon vastaanottajan tarvitse toimittaa tietopyynnön mukana tiedonjakajalle asianosaisen antamaa valtuutusta.	YD-hanke

Keskitetty tiedonvälitys	Tietoja pyydetään ja/tai toimitetaan keskitetyn palvelimen tai rajapinnan kautta. Ratkaisussa kaikki tiedonsiirto toteutetaan yhden sellaisen keskitetyn pisteen kautta, joka hallitsee ja koordinoi tiedon jakamista.	YD-hanke
Hajautettu tiedonjako	Tietoja pyydetään ja/tai toimitetaan suoraan osapuolten välillä ilman keskitettyä palvelinta. Ratkaisussa tiedonsiirto toteutetaan suoraan kahdenvälisillä rajapinnoilla osapuolten välillä, jolloin jokainen osapuoli voi toimia sekä tietojen tarjoajana että vastaanottajana.	YD-hanke
Tietotuote	Ennalta määritelty ja koottu kokonaisuus jaettavia tietoja (esim. veroilmoitus, palovakuutustodistus, välikirjanpito).	YD-hanke
Tietoelementti	Yksittäinen tieto esim. tietyistä tietotuotteista.	YD-hanke
Attribuutti	Luonnollisen henkilön, oikeushenkilön tai esineen ominaispiirre, laatu, oikeus tai lupa.	uudistettu eIDAS-asetus
Sähköinen attribuuttitodistus	Sähköisessä muodossa oleva todistus, joka mahdollistaa attribuuttien todentamisen.	uudistettu eIDAS-asetus
Valvontavelvoite	Ne vastuut ja toimenpiteet, jotka yrityksen tulee toteuttaa varmistaakseen, että toiminta noudattaa sovellettavia lakeja, säännöksiä, standardeja ja sisäisiä käytäntöjä.	YD-hanke

Taulukko 2 Käsitelmäärittelyt

2 Asiakastarpeet

2.1 Asiakasyymmärryselvytykset

2.1.1 Tehdyt selvitykset

YD-hanke selvitti, onko markkinoilla tarvetta saada digitaaliseen tiedonjakamiseen ratkaisu, jossa tiedonjako perustuu yrityksen tahdonilmaisuuun. Hanke kokosi kattavan listauksen viranomaisrekistereissä olevista salassa pidettävistä tiedoista, joita yritysten oli tunnistettu käyttävän eri tilanteissa. Käyttötapauksia kirjattiin hankkeen sisäisenä selvityksenä 24 kappaletta (Liite 2). Tämän jälkeen hanke selvitti, millainen tahdonilmaisun ratkaisu tuottaisi eniten arvoa ratkaisun kaikille kolmelle osapuolelle: tahdonilmaisun antajalle, tiedonjakajalle ja tiedon vastaanottajalle.

Asiakasyymmärryselvytyksissä vuosina 2022–2024 osallistettiin 56 henkilöä, jotka edustivat 35:tä eri organisaatiota. Henkilöt toimivat hankinta-, rahoitus- ja tutkimustoiminnoissa sekä taloushallinnossa ja liiketoimintajohdossa. Yritykset olivat seuraavilta toimialoilta: rahoitus- ja vakuutusala, eläkevakuutus, rakennus- ja kiinteistökehitys, henkilöyritys, perintä- ja luottotietojen tarkistus ja analysointi, tilintarkastus- ja kirjanpito, valtionyhtiö, etujärjestö, konepajateollisuus, kemianteollisuus, maa- ja metsätalous, terveydenhuolto, henkilöstövuokraus, tietotekniikka ja vähittäiskauppa.

Hanke käytti selvityksessä metodeina julkisten tietolähteiden, kuten tilastojen ja tutkimustietokantojen analyysijä, asiakashaastatteluja, lomakekyselyä, osallistavia konseptointi- ja validointityöpajoja ja kokeiluja.

2.1.2 Yritysten palvelutarve

YD-hankkeen asiakasyymmärryselvytykset vahvistivat, että yritykset tarvitsevat tietoja digitaalisessa ja rakenteisessa muodossa. Osa näistä tiedoista edellyttää tahdonilmaisun antamista. Hanke tunnisti tarjottavaan ratkaisuun kohdistuvia odotuksia.

Tiedon vastaanottajat

Asiakasymmärrys selvitysten alussa YD-hanke oletti, että tiedon vastaanottaja haluaa itse hallita laajankin asiakaskannan tiedonkäsittelyn aikataulua ja volyymia sekä saada tiedot käytettäväksi oikea-aikaisesti. Oletuksena oli, että tietojen digitaalinen ja rakenteinen muoto mahdollistaa paremman hyödynnettävyyden eri liiketoimintaprosesseissa.

Asiakasymmärrys selvitys vahvisti YD-hankkeen oletukset, mutta nosti esiin myös täysin uusia tarpeita. Selvityksen perusteella ratkaisussa, joka tuottaa tiedon vastaanottajille arvoa,

- vastaanottaja voi itse hallita tiedonkäsittelyn aikataulua ja volyymia
- tietoja on saatavilla mahdollisimman paljon eli ratkaisu on kattava: kattaa mahdollisimman monet prosessit ja yritykset
- yhdellä tahdonilmaisulla voi saada kaikki samassa asiointitilanteessa tarvittavat tiedot
- tahdonilmaisun hankkiminen ja arkistointi on helppo toteuttaa olemassa oleviin järjestelmiin = hajautettu tahdonilmaisuus
- annettua tahdonilmaisua ei voi poistaa yksipuolisesti kesken sopimuskauden = keskitetty tahdonilmaisuus
- tietoturvaluusuriskit vähenevät
- parantuneet prosessit tuottavat laadukkaampia päätöksiä.

Asiakasymmärrys selvityksen perusteella tahdonilmaisuun perustuva tiedon jakaminen tuottaisi merkittävää arvoa yrityksissä, joissa kootaan, tarkistetaan, analysoidaan ja raportoidaan asiakas- tai kumppaniyritysten tietoja osana lakisääteisiä valvontavelvoitteita. Nämä yritykset tarvitsevat säännöllisesti huomattavan määrän tietoja. Tietojen jakajana voivat olla viranomaiset ja yksityiset toimijat, kuten taloushallinnon tietojärjestelmäpalveluita tarjoavat yritykset.

Tarve jakaa salassa pidettäviä tietoja tahdonilmaisun perusteella tunnistettiin myös yritystoiminnan rahoituksen ja taloushallinnon prosesseissa sekä hankinta- ja kilpailutusprosesseissa. Haastatellut kokivat, että eniten vaivaa tuottavat yritysten taloustietojen hankkiminen, ns. perustietojen (esim. yhteystiedot, verkkolaskuosoitteet ja hallituksen jäsenet) ajantasaisena pitäminen sekä sellaisten tietojen käsittely, joihin liittyy jokin mahdollinen rikosoikeudellinen yhteys (mm. rikosrekisteriotteet ja turvallisuus selvitykset). Lisäksi haastatellut toivoivat helpotusta sellaisten tietojen saamiseen, joiden avulla voidaan tunnistaa harmaata taloutta tai joista selviää, kuuluuko yritys talouspakotteiden piiriin. Kansainvälisinä tilanteina haastatellut yritykset toivat esiin verotukselliset kotipaikkatodistukset ja liiketoimintakiellot muissa EU-maissa.

Esimerkkejä tiedon tarpeista:

- Yrityksillä on tarve saada tilaajavastuuseen ja kestävyysraportointiin liittyviä tietoja arvo- ja hankintaketjuihin kuuluvilta yrityksiltään sekä yritys järjestelyjen yhteydessä.
- Yrityksillä voi olla tarve saada säännöllisesti tietoja asiakasyritysten maksukyvyyn ja luottokelpoisuuden arviointiin ja seurantaan hankinta- ja rahoitusprosessissa.
- Yritys antaa tahdonilmaisun, jonka nojalla tilintarkastusta suorittava yritys voi hakea asiakasyrityksensä tietoja kolmannen osapuolen ylläpitämästä taloushallintajärjestelmästä. Vaikka tilintarkastajalla on lakisääteinen oikeus tietojen saamiseen, tahdonilmaisuus tarvitaan tietojen hakemiseen.
- Asiakasyritys antaa tahdonilmaisun, jonka nojalla toinen yritys voi osana harmaan talouden torjuntaan liittyviä velvoitteitaan hakea kaikki asiakasyrityksen taloudellista asemaa selkiyttävät verotustiedot yhdellä kertaa.

Tiedon vastaanottajat näkivät, että esitetty ratkaisu sisälsi myös riskejä. Nykytilassa yritykset joutuvat kokoamaan tietoja monista eri lähteistä monin eri tavoin. Jos ratkaisu ei ole riittävän kattava, riskinä on, että siitä tulee "vain yksi sellainen luukku lisää", josta tietoa on haettava. Kattavuudella yritykset tarkoittivat mahdollisimman laajaa tietopakettia niistä tiedoista, jotka aiheuttavat tiedon vastaanottajille työläitä prosesseja. Riskinä nähtiin myös tilanne, jossa tahdonilmaisun antaja voi yksipuolisesti peruuttaa antamansa tahdonilmaisun esimerkiksi kesken useita vuosia kestävästä lainasta.

takaisinmaksuprosessin. Tiedon vastaanottajat pitivät tätä riskinä, koska rahoittajan on yleensä tarkistettava riskienhallintaan tai asiakkaan tuntemiseen liittyviä tietoja koko laina-ajan.

Yritykset arvioivat ratkaisun hyödyiksi, että tahdonilmaisuuun perustuva tiedon jakaminen vähentää valvontavelvoitteiden täyttämiseen kuluva-aikaa ja parantaa valvontaprosessien tehokkuutta, kuten väärinkäytösten havaitsemista, automaattisten analyysimenetelmien kehittämisen kautta. Automaatio parantaisi myös liiketoiminnan kriittistä riskienhallintaa, kuten yritysasiakkaiden maksukyvyyn arviointia luottopäätöksiä tehtäessä. Tämä nopeuttaisi prosessien läpivientä, mikä hyödyttäisi sekä tietoja vastaanottavien yritysten että niiden asiakkaiden liiketoimintaa.

Tahdonilmaisun antajat

Asiakasymmärryspalveluiden alussa YD-hanke oletti, että tahdonilmaisun antaja haluaa välttää tietojen kokoamiseen ja eteenpäin toimittamiseen liittyvältä vaivalta, seurata kenelle ja mihin tarkoitukseen tahdonilmaisuus on annettu ja tarvittaessa poistaa tahdonilmaisun.

Asiakasymmärryspalvelu vahvisti YD-hankkeen oletukset. Tahdonilmaisun antajalle tuottaa arvoa se, että

- tahdonilmaisun antaminen on vaivatonta eri asiointitilanteissa
- yrityksen ei tarvitse toimittaa tietoja itse
- yritys pystyy hallitsemaan antamia tahdonilmaisuja.

Tahdonilmaisun antajat näkivät asiakasymmärryspalveluksessa esitetyn ratkaisun sisältävän riskejä. Yritykset pohtivat, miten tiedonkäytön läpinäkyvyys voitaisiin toteuttaa siten, että tietoja käsitellään tahdonilmaisussa sovitulla tavalla. Yritykset ennakoivat, että tahdonilmaistujen määrä saattaa kasvaa hyvin nopeasti merkittäväksi, ja tahdonilmaistujen antajalla tulisi olla toimiva mahdollisuus tarkastella ja hallita kokonaisuutta. Lisäksi yritykset miettivät, voiko tahdonilmaisun antaja päätyä tilanteeseen, jossa hänen neuvotteluasemansa tiedon vastaanottajana olevaan sopimuskumppaniin nähden heikkenee.

Tiedonjakajat

Asiakasymmärryspalveluksen perusteella tiedonjakajalle tuottaa arvoa se, että ratkaisu

- sopii nykyiseen toimintaan mahdollisimman sujuvasti eikä lisää merkittävästi työmäärää
- vähentää mahdollista tietojen jakamiseen liittyvää manuaalista työtä tai asiakaspalvelutarvetta
- tehostaa yrityksen prosesseja ja helpottaa tiedon jakamista eri toimijoille
- mahdollistaa uuden dataan perustuvan liiketoiminnan luomisen.

Koska viranomaiset hallitsevat merkittävää osaa tahdonilmaisua vaativista tiedoista, viranomaisille on arvokasta edistää kansallisia digitalisaation ja datatalouden kehitystavoitteita.

2.2 Hyötypotentiaali

YD-hanke laati hyötypotentiaaliarvion haastatteluissa saamiensa kolmen käyttötapauksen tiedoista. Hyötyarvioinnissa laskettiin niiden säästöjen määrä, jotka syntyisivät, jos salassa pidettävät tiedot olisivat saatavilla yrityksen tahdonilmaisun perusteella digitaalisesti ja rakenteisessa muodossa.

YD-hanke laati hyötypotentiaaliarvion kolmesta käyttötapauksesta. Hyötypotentiaaliksi arvioitiin noin 7,5 miljoonaa euroa vuodessa. Hyötypotentiaali muodostui seuraavasti:

Käyttötapaus	Hyötyarvio
Kohdevakuudellinen laina	3 000 000 euroa/vuosi
Luottokelpoisuusarviointi yrityksistä, joilla ei tilinpäätöstä	1 000 000 euroa/vuosi
Tilintarkastustilanteet	3 500 000 euroa/vuosi

Taulukko 3 Hyötypotentiaalin muodostuminen

Hyötypotentiaalin laskelma muodostui tiedon vastaanottajan ja tahdonilmaisun antajan arvioiduista hyödyistä. Tiedonjakajan saamaa hyötyä ei arvioitu. Tiedon vastaanottajan hyöty muodostui säästetystä tiedonkäsittelyajasta ja virheiden vähenemisestä. Lisäksi rakenteisessa muodossa liikkuvan tiedon arvioitiin luovan valmiuksia ja mahdollisuuksia uusien palveluiden kehittämiseksi, mutta tälle ei kuitenkaan laskettu rahallista arvoa. Tahdonilmaisun antajan saama hyöty muodostui puolestaan tiedon toimittamisesta säästyvästä ajasta ja vaihtoehtoiskustannuksesta.

Jos oletetaan, että jokainen tunnistetuista 24 käyttötapauksesta tuottaa yhtä paljon hyötyä kuin tunnistetut kolme tapausta keskimäärin, vuosittainen hyöty kasvaa noin 60,8 miljoonaan euroon. Useimmat käyttötapauksista ovat kuitenkin volyymiltaan suurempia kuin laskelman pohjaksi saadut käyttötapaukset.

YD-hanke teki kattavan kansainvälisen vertailun (Liite 3), jossa tarkasteltiin myös tahdonilmaisuuksiin perustuvan tiedon jakamisen euromääräisiä hyötyjä. Norjassa pelkästään luonnollisten henkilöiden lainahakemusten liitteeksi tarvittavien tietojen toimittamisen tahdonilmaisun perusteella arvioitiin tuottavan 1,32 miljardin euron hyödyn kymmenen vuoden aikana. Tanskassa luottoluokitustietojen ja tunne asiakkaasi -tietojen (Know your customer eli KYC-tiedot) jakamisen suostumuksen perusteella laskettiin tuottavan noin 65–135 miljoonan euron vuosittaisen hyödyn.

3 Ratkaisuvaihtoehtojen määrittäminen

3.1 Tahdonilmaisuuksien verrokkimaissa

3.1.1 Tahdonilmaisun muoto ja jaettavat tiedot

YD-hanke selvitti Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa, Portugalissa ja Virossa toteutettuja tahdonilmaisuuksiin perustuvia tiedon jakamisen ratkaisuja. Kansainvälisten vertailujen avulla oli tarkoitus tuottaa vertailutietoa Suomessa määritettävän ratkaisun eri vaihtoehtoiksi. Kansainvälinen vertailu toteutettiin vuosina 2022–2024.

Kansainvälisessä vertailussa nousivat esiin lukuisat keskustelut, joita eri maissa on käyty Suomen tavoin valtuutukseen ja suostumukseen perustuvan tiedon jakamisen eroista. Yleisintä on, että viranomaiset jakavat rajapintaa pitkin rakenteisessa muodossa luonnollisen henkilön tietoja tämän nimenomaisen suostumuksen perusteella. Näin menetellään esimerkiksi Norjassa, Tanskassa, Portugalissa ja Virossa. Poikkeuksellisesti Ruotsin verohallinto on kuitenkin katsonut, että suostumuksen perusteella rajapinnan kautta voidaan jakaa ainoastaan yritysten verotustietoja. Ruotsin verohallinnolla on kuitenkin käytössä myös yrityksen antamaan valtuuteen perustuva tiedon jakaminen rajapintojen kautta.

Kaikissa vertailuvaltioissa tiedot, joita tahdonilmaisun perusteella voidaan jakaa, ovat samantyyppisiä. Täysin kattavaa listausta jaettavista tiedoista ei kuitenkaan saatu. Ruotsissa verohallinto voi jakaa kirjanpitoon, raportointiin ja seurantaan tarvittavia verotustietoja. Norjan verohallinto voi jakaa lainanhakijan tuloja, velkoja ja varallisuutta

koskevia tietoja lainanmyöntöprosessin tueksi. Tanskassa rajapinnan kautta toimitettavat tiedot sisältävät tulorekisterin tietoja, verotuspäätöksen tietoja ja erilaisia velkaerittelyjä käytettäväksi muun muassa luottokelpoisuusarviointiin, rahoitusneuvontaan ja leasingin edellyttämän maksukyvyn arviointiin. Myös Virossa jaetaan suostumuksen perusteella vastaavia, esimerkiksi luonnollisen henkilön maksukyvyn arviointiin vaikuttavia tulo- ja verotustietoja. Portugali ja Norja ovat rakentaneet lisäksi ratkaisun, jossa tietoja jaetaan tietoelementteinä. Tällä tarkoitetaan sitä, että tiedon vastaanottajat valitsevat kussakin tilanteessa tarvitsemansa yksittäiset tiedot määrittelystä tietoelementtilistasta.

3.1.2 Toteutetut ratkaisut

Tahdonilmaisuu perustuvan tiedon jakamisen ratkaisun määrittely voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan: tahdonilmaisun antamisen ratkaisuun ja tiedon jakamisen ratkaisuun (ks. Taulukko 4). Molemmat ratkaisut voidaan toteuttaa hajautettuina tai keskitettyinä. Keskitetyllä tahdonilmaisun hallinnalla tarkoitetaan ratkaisua, jossa tahdonilmaisun antaminen, tallentaminen ja hallinta on toteutettu keskitetysti yhdessä paikassa. Hajautetussa ratkaisussa tiedon vastaanottaja tallentaa tahdonilmaisut omiin järjestelmiinsä, eikä tahdonilmaisun antajalla ole mahdollisuutta hallita niitä. Keskitetyllä tiedonvälityksellä tarkoitetaan puolestaan ratkaisua, jossa tiedot jaetaan keskitetyn palvelimen tai rajapinnan kautta. Tällöin kaikki tiedonsiirto toteutetaan yhden sellaisen keskitetyn pisteen kautta, joka hallitsee ja koordinoi tiedon jakamista. Hajautetussa tiedon jakamisessa tiedot jaetaan suoraan osapuolten välillä, toisin sanoen tiedonsiirto toteutetaan suoraan kahdenvälisillä rajapinnoilla.

Tahdonilmaisun hallinta ja tiedon jakaminen ratkaisuvaihtoehtoja	Tiedon jakaminen hajautetusti	Tiedon jakaminen keskitetysti
Tahdonilmaisun hallinta hajautetusti	1. Hajautettu tahdonilmaisun hallinta ja tiedon jakaminen (Ruotsi, Tanska)	2. Hajautettu tahdonilmaisun hallinta ja keskitetty tiedon jakaminen
Tahdonilmaisun hallinta keskitetysti	3. Keskitetty tahdonilmaisun hallinta ja hajautettu tiedon jakaminen (Norja)	4. Keskitetty tahdonilmaisun hallinta ja tiedon jakaminen (Portugali, Viro)

Taulukko 4 Ratkaisuvaihtoehtoja

Ruotsissa tiedon jakaminen tahdonilmaisun perusteella on toteutettu ratkaisulla, jossa tahdonilmaisuus annetaan ja tiedot jaetaan hajautetusti (ratkaisuvaihtoehto 1). Tällaisessa hajautetussa ratkaisussa yritys antaa tiedonjakajana olevalle verohallinnolle suostumuksen, jonka verohallinto tallentaa omiin järjestelmiinsä, tai yritys taikka luonnollinen henkilö antaa valtuutuksen tiedon vastaanottajalle. Kummassakin tilanteessa verohallinto jakaa pyydetyt tiedot vastaanottajalle rajapintaa pitkin. Vastaava ratkaisu on käytössä myös Tanskassa. Tanskassa luonnollinen henkilö antaa suostumuksensa Tanskan verohallinnolle, joka tallentaa suostumuksen omaan järjestelmäänsä. Verohallinto lähettää pyydetyt tiedot rajapintaa pitkin suoraan tiedon vastaanottajalle.

Norjassa on käytössä ratkaisu, jossa tahdonilmaisun antaminen on keskitetty, mutta tiedon jakaminen hajautettu (ratkaisuvaihtoehto 3). Ratkaisussa luonnollinen henkilö antaa tiedonjakajana olevalle Norjan verohallinnolle suostumuksen keskitetyn Altinn-palvelun kautta. Verohallinto jakaa tämän jälkeen tiedon hakijana olevan pankin pyytämät

tiedot rajapinnan välityksellä pankille.

Portugalissa sekä tahdonilmaisun antaminen että tiedon jakaminen on toteutettu keskitetyllä ratkaisulla (ratkaisuvaihtoehto 4). Ratkaisussa luonnollinen henkilö lähettää suostumuksensa suostumuksenhallintajärjestelmään, josta tieto lähetetään edelleen yhteentoimivuusalustalle. Yhteentoimivuusalustalta lähetetään tämän jälkeen suostumukseen perustuva tietopyyntö tiedonjakajalle, joka lähettää tiedot yhteentoimivuusalustalle. Yhteentoimivuusalustalta tiedot ohjataan eteenpäin oikealle vastaanottajalle. Portugalissa suostumuksenhallintajärjestelmän perustamista ainoastaan yhteen tekniseen ratkaisuun on pidetty selkeänä hyötynä.

Portugalin tavoin myös Virossa on toteutettu keskitetty tahdonilmaisun antaminen ja tiedon jakaminen (ratkaisuvaihtoehto 4). Luonnollinen henkilö antaa suostumuksensa suostumuspalvelussa, jonne se myös tallennetaan. Tiedonjakaja tarkistaa X-teen kautta suostumuksen ja jakaa pyydetyt tiedot X-teen välityksellä tiedon hakijalle. Virossa keskitetyn ratkaisun on todettu kokemuksen perusteella olevan hajautettua ratkaisua helpommin hallinnoitavissa.

Huomionarvoista on, että vertailuvaltioissa, joissa ei ole käytössä keskitettyä tahdonilmaisun hallintaa ja tiedon jakamista (Ruotsi, Tanska ja Norja), selvitetään parhaillaan mahdollisuutta keskitetyn ratkaisun käyttöönottamiseksi.

Tietotuote vai tietoelementti: Vertailuvaltioissa (joista tiedot olivat saatavilla) nähtiin luonnollisten henkilöiden yksityisyyden suojan edellyttävän tiedon jakamista tietoelementteinä. Vertailun perusteella YD-hanke totesi, että Suomessa kannattaisi asettaa lopulliseksi tavoitteeksi myös yritysten tiedon jakaminen tietoelementteinä, jotta tekninen ratkaisu olisi yhteensopiva luonnollisten henkilöiden mahdollisen tietojen jakamisen ratkaisun kanssa.

Suostumus vai valtuutus: Suurimmassa osassa vertailuvaltioista suostumusta käytettiin luonnollisen henkilön tietojen jakamiseksi. Ratkaisu vastasi YD-hankkeen määritelmää siitä, milloin suostumusta käytetään tiedon jakamiseen. Ruotsia lukuun ottamatta selvitystyö yritysten tiedon jakamisesta tahdonilmaisun perusteella oli vielä kesken.

Keskitetty vai hajautettu tahdonilmaisun hallinta: Kansainvälinen vertailu herätti ajatuksia siitä, että tahdonilmaisun hallinta voidaan toteuttaa sekä hajautettuna että keskitettynä.

3.2 Kokeilut

3.2.1 Yritysrahoituksessa hyödynnettävät verotustiedot

YD-hanke tunnisti tehdyssä asiakasymmärrysselvityksessä rahoitusalan yhdeksi toimialoista, joilla on selkeä tarve tiedon jakamiseen tahdonilmaisun perusteella. Hanke syvensi rahoitusalan asiakasymmärrystä vuonna 2024 toteuttamalla yhteistyössä rahoitusalan kokeilukumppanin ja Verohallinnon kanssa kokeilun, jossa Verohallinto jakoi verotustietoja valtuuden nojalla. Kokeilun lähtökohtina olivat rahoitustoimialan tarve saada verotustietoja rahoituspäätöksen tekemisen tueksi, tietojen jakaminen rakenteisessa muodossa tietojen käsittelyn automatisoimiseksi ja prosessien nopeutuminen.

Esimerkki: Valtaosa liikkeen ja ammatinharjoittajista jää kirjanpitolaisissa säädetyn tilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden ulkopuolelle. Kun tilinpäätöstietoja ei ole saatavilla, pankit käyttävät rahoituspäätöstä tehdessään veroilmoituksella ilmoitettuja tietoja yritysten taloudellisen aseman arvioimiseksi.

YD-hanke määritteli yhteistyössä kokeilukumppanin ja Verohallinnon kanssa toimintamallin, jossa rahoitusalan toimija pyytää asiakasyrityksen antaman valtuutuksen nojalla verotustietoja suoraan Verohallinnolta ja jonka mukaisesti Verohallinto jakaa hallinnoimiaan verotustietoja toimijalle. Kokeilukumppani ja Verohallinto osallistuivat myös toimintamallin validointiin. Hanke toteutti lisäksi teknisen ratkaisun Verohallinnon kokeiluympäristöön, ja ratkaisua validoitiin rahoitusalan toimijoiden kanssa.

YD-hanke ei tunnistanut esteitä määritetyn toimintatavan ja Verohallinnon kokeiluympäristöön toteutetun teknisen ratkaisun toteuttamiselle tuotantoympäristöön. Toimintatapaa määritettäessä on kuitenkin huomioitava Verohallinnon lakisääteiset tehtävät, toimintatavan synnyttämät kustannukset sekä toteutuksen ja ylläpidon vaatimat resurssit. Hanke selvitti myös, että Verohallinto voi antaa hallinnoimiaan verotustietoja kolmannelle osapuolelle valtakirjan perusteella. Tiedon vastaanottajan ja Verohallinnon tulee kuitenkin sopia tietojen luovuttamisen edellytyksistä keskenään.

YD-hanke arvioi kokeilun perusteella, että tiedonjakaja voisi halutessaan ottaa käyttöön ratkaisun, jossa tiedon jakaminen perustuu tietojen välityssopimukseen (Liite 4). Kun tietojen välityssopimus on solmittu, organisaation ei tarvitsisi toimittaa tiedonjakajalle tietopyynnön mukana asianosaisen antamaa valtuutusta. Olennaista tietojen välityssopimuksen solmimiseksi olisi, että tiedon vastaanottaja toimisi säännellyllä ja valvotulla toimialalla. Tällaisen toimialan toimijoiksi kokeilussa tunnistettiin Finanssivalvonnan (FIVA) valvomat organisaatiot kuten pankit, vakuutusyhtiöt, eläkeyhtiöt, muut vakuutuslalla toimivat, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja pörssi. Lisäksi tilitoimistot ovat luoneet itse toimialalleen sääntelyjärjestelmän, jossa Taloushallintoliitto valvoo auktorisoitujen jäsenyritystensä toimintaa. Jos tietojen välityssopimuksen edellytykset eivät täytyisi tai se purettaisiin, tiedon vastaanottaja voisi pyytää tietoja osoittamalla Suomi.fi-valtuuksiin tai muuhun keskitettyyn rekisteriin tallennetun valtakirjan.

Kokeilun suunnittelussa mukana olleen kokeilukumppanin lisäksi viisi muuta rahoitusalan toimijaa antoivat näkemyksensä ratkaisusta pidetyissä työpajoissa. Rahoitusalan toimijat olivat kiinnostuneita vastaanottamaan kokeilussa määritetyt veroilmoitustiedot. Kaikki toimijat suhtautuivat pääosin positiivisesti myös määritettyyn toimintatapaan. Kokeilukumppanit kuitenkin huomauttivat, että jos pankkien tulee muokata merkittävästi omia asiakkuuksien hoitoprosessejaan (esimerkiksi vastatakseen viranomaisten vaatimuksiin hajautettujen tahdonilmaisujen sisällöstä tai arkistointiratkaisusta), kustannukset ja muut haitat ylittävät nopeasti hyötyodotukset.

YD-hankkeen kokeilun perusteella voidaan olettaa, että Verohallinnon ja rahoitusalan toimijoiden tekniset valmiudet ovat hyvät ja toimintatavan käyttöönottamisen tekniset kustannukset jäisivät oletettavasti melko pieniksi. Kokeilussa ei arvioitu hallinnollisia kustannuksia.

Vaikka kokeilu tehtiin yhteistyössä Verohallinnon kanssa, sen perusteella voidaan olettaa, että kokeiltua toimintatapaa voitaisiin hyödyntää liiketoiminnassa myös muiden viranomaisten hallinnoimien tietojen jakamiseen.

3.2.2 Valtuuteen perustuva laskudatan välitys

YD-hanke testasi nykyisen Suomi.fi-valtuudet-palvelun soveltuvuutta tiedon jakamiseen tahdonilmaisun perusteella. Sopivaksi kokeilukohteeksi valikoitui tilanne, jossa laskudataa jaetaan tahdonilmaisun perusteella Tilastokeskukselle. Nykyiset lomakepohjaiset tiedonkeruut vievät paljon Tilastokeskuksen resursseja, myös

tiedonkeruupyyntöihin vastaavat yritykset kokevat menettelyn raskaaksi.

YD-hanke toteutti kokeilun, jossa Tilastokeskus toimi aloitteellisena toimijana ja tarjosi yritykselle mahdollisuuden valtuuttaa laskudataoperaattorinsa toimittamaan laskudatan yrityksen puolesta Tilastokeskukselle. Yrityksen vaihtoehtona oli toimittaa Tilastokeskuksen pyytämät tiedot nykyisellä lomakepohjaisella menettelyllä. Valtuutukseen perustuvassa ratkaisussa yritys antoi sähköisen valtuuden Suomi.fi-valtuuksissa, joka vastasi keskitetysti valtuuden hallinnasta, ja laskudataoperaattori tarkasti valtuudet palvelusta sekä toimitti laskudatan Tilastokeskukselle. Laskudataoperaattori ja Tilastokeskus sopivat tiedonsiirron toimintatavoista, ja yrityksen ja laskudataoperaattorin välinen toiminta perustui myös sopimukseen.

YD-hanke tunnisti yhteistyössä DVV:n kanssa optimaalisen toteutustavan, jolla hyödyntää valtuuspalvelua laskudataa jaettaessa. Hanke arvioi kuitenkin, että jos laskudataoperaattorilla ei ole Suomi.fi-valtuuksia käytössä, kymmeniin tuhansiin euroihin nousevat käyttöönottokustannukset voivat muodostua esteeksi pienille toimijoille. Hanke tunnisti vaihtoehtoiseksi toteutukseksi ratkaisun, jossa jokin toimija (tässä esimerkiksi Tilastokeskus) tarjoaisi laskudataoperaattorille liityntäpalvelun, jonka välityksellä operaattori voisi saada tiedot valtuuden antaneista yrityksistä. Kolmannessa mahdollisessa ratkaisuvaihtoehdossa valtuudet voitaisiin tarkistaa palvelusta rajapintatoteutuksella, mikä ei vaatisi kallista käyttöönottoprojektia. Tämä helpottaisi pienten operaattoreiden mukaan tuloa, mutta vaatisi ratkaisun lisäämistä DVV:n Suomi.fi-valtuuksien kehityksen työjonoon. Hanke ei tunnistanut yhteistyössä laskudataoperaattorin kanssa esteitä ratkaisun tekniselle toteuttamiselle.

Kokeiltu käytötapaus, jossa operaattori välittää verkkolaskudataa Tilastokeskukselle, oli myös hankkeessa kehitettävän keskitetyn tiedonvälityksen ratkaisun ensimmäisiä käytötapauksia.

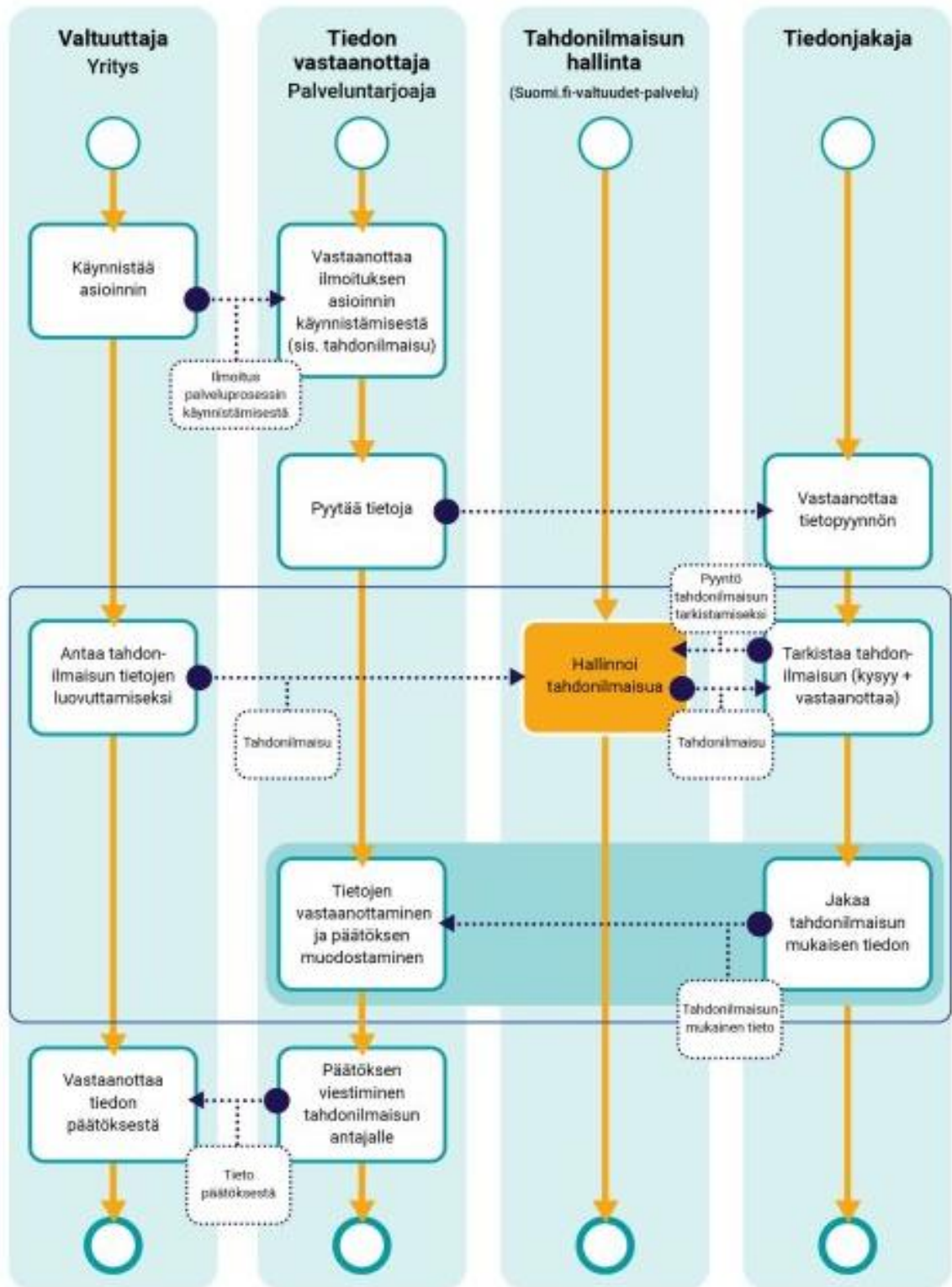
3.3 Tahdonilmaisun hallinta

3.3.1 Keskitetty tahdonilmaisun hallinta

Tahdonilmaisun hallinta voidaan ratkaista keskitetysti, jolloin tahdonilmaisut annetaan, tallennetaan ja niitä hallitaan keskitetysti yhdessä ratkaisussa tai paikassa (ks. Kuva 4 Keskitetty tahdonilmaisun hallinta). Keskitetyssä mallissa tahdonilmaisuus tallennetaan valtakunnalliseen viranomaisen ylläpitämään rekisteriin. Tahdonilmaisun antamisen tulisi tällöin toimia saumattomasti siten, että yrityksen tunnistautumisen jälkeen yritys siirtyisi suoraan varsinaisesta asiointitilanteesta samalla tunnistautumisella oikean tahdonilmaisun antamiseen ja palaisi tilanteesta sujuvasti takaisin varsinaiseen asiointiprosessiin. Tällainen menettely on käytössä esimerkiksi Norjassa, jossa Altinn-palvelu ohjaa asiointiprosessia.

Keskitetyn tahdonilmaisun prosessi voisi edetä seuraavasti:

- 1) Yritys antaa asioinnin yhteydessä sopimus- tai yhteistyökumppanilleen (tiedon vastaanottajalle) tahdonilmaisun hakea itseään koskevaa tietoa suoraan kolmannen osapuolen järjestelmästä.
 - 2) Tahdonilmaisuus tallennetaan valtakunnalliseen keskitettyyn rekisteriin.
 - 3) Tiedon vastaanottaja lähettää sähköistä rajapintaa pitkin tietopyynnön tiedonjakajalle (yhdelta tai useammalle).
 - 4) Tiedonjakaja tarkistaa tahdonilmaisun keskitetystä rekisteristä.
 - 5) Tiedonjakaja jakaa pyydetyt tiedot tiedon vastaanottajalle.
- Tiedot voidaan jakaa rajapinnan (API) kautta, kuten tehdään myös kaikissa selvityksessä mukana olleissa vertailuvaltioissa.

Kuva 4 Keskitetty tahdonilmaisun hallinta

YD-hanke laati arvion Suomi.fi-valtuudet-palvelun hyödyntämisestä keskitetyn tahdonilmaisun ratkaisuna (ks. Taulukko 5) eri osapuolten palvelutarpeiden ja vertailuvaltioiden kokemusten perusteella.

<p>Vahvuudet</p> <p>Tahdonilmaisun antaja voi hallita antamia tahdonilmaisuja.</p> <p>Tasalaatuiset ja yksiselitteiset tahdonilmaisut edesauttavat tietojen päätösten tekemistä.</p> <p>Valtakunnallinen Suomi.fi-valtuudet-palvelu, -hallintaorganisaatio ja -menettelyt ovat jo olemassa ja monilla yrityksillä on jo rakennettuna tarvittavat menettelyt Suomi.fi-valtuuksien käyttöön.</p>	<p>Heikkoudet</p> <p>Suomi.fi-valtuudet-palvelusta puuttuu ominaisuuksia, kuten</p> <ul style="list-style-type: none"> • single sign-on -mahdollisuus, • ei mahdollisuutta päästä linkillä suoraan oikeaan valtakirjaan. • ratkaisu, joka mahdollistaa "yhdeällä valtuudella kaikki tiedot". <p>Suomi.fi-valtuudet-palvelun kehittäjät arvioivat ratkaisun olevan kallis ylläpitää ja kehittää.</p>
<p>Mahdollisuudet</p> <p>Tahdonilmaisun antaminen voidaan rakentaa luontevaksi osaksi asiakkaan ja yhteistyökumppanin yhteistä palvelupolkua.</p> <p>Ratkaisu sopii sekä henkilöasiakkaille että yritysasiakkaille.</p>	<p>Uhat</p> <p>Käyttöönotto jää vähäiseksi, jos ratkaisua ei saada luontevaksi osaksi asiakkaan palvelupolkua.</p> <p>Käyttöönotto jää vähäiseksi heikon käytettävyyden takia.</p> <p>Ratkaisu voi synnyttää "valuusviidakon", jos jokaisesta tietopaketesta tarvitaan erillinen tahdonilmaisuus.</p> <p>Suomi.fi-valtuudet-palvelun omistajalla ei ole tällä hetkellä kyvykkyyksiä kehittää palvelua (esim. resursointi, työ ei tiekartalla, eri näkemys valtuuden käyttämisestä tiedon jakamisessa).</p>

Taulukko 5 Keskitetyn tahdonilmaisun hallinnan SWOT-analyysi

3.3.2 Hajautettu tahdonilmaisun hallinta

Tahdonilmaisun hallinta voidaan ratkaista hajautetusti siten, että tiedon vastaanottaja tallentaa tahdonilmaisut omiin järjestelmiinsä, jolloin valtakunnalliselle tahdonilmaisun rekisterille ei ole tarvetta (ks. Kuva 5 Hajautettu tahdonilmaisun hallinta). Tahdonilmaisun antamisen tulisi toimia saumattomasti siten, että yritys antaa tahdonilmaisun suoraan asiointitilanteessa tiedon vastaanottajalle. Tällainen menettely on käytössä esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan verohallinnoissa.

Hajautetun tahdonilmaisun hallinnan prosessi voisi edetä seuraavasti:

- 1) Yritys antaa asiointiin yhteydessä sopimus- tai yhteistyökumppanilleen (tiedon vastaanottajalle) tahdonilmaisun hakea itseään koskevaa tietoa suoraan kolmannen osapuolen järjestelmästä.
- 2) Tiedon vastaanottaja lähettää sähköistä rajapintaa pitkin tietopyynnön ja tahdonilmaisun tiedot suoraan tiedonjakajalle (yhdele tai useammalle).
- 3) Tiedonjakaja ei erikseen tarkista valtuutta. Menettely perustuu tiedonjakajan ja tiedon vastaanottajan väliseen tietojen välityssopimukseen.
- 4) Tiedonjakaja jakaa pyydyt tiedot tiedon vastaanottajalle.

Tiedot voitaisiin jakaa rajapinnan (API) kautta, kuten tehdään myös kaikissa selvityksessä mukana olleissa vertailuvaltioissa.

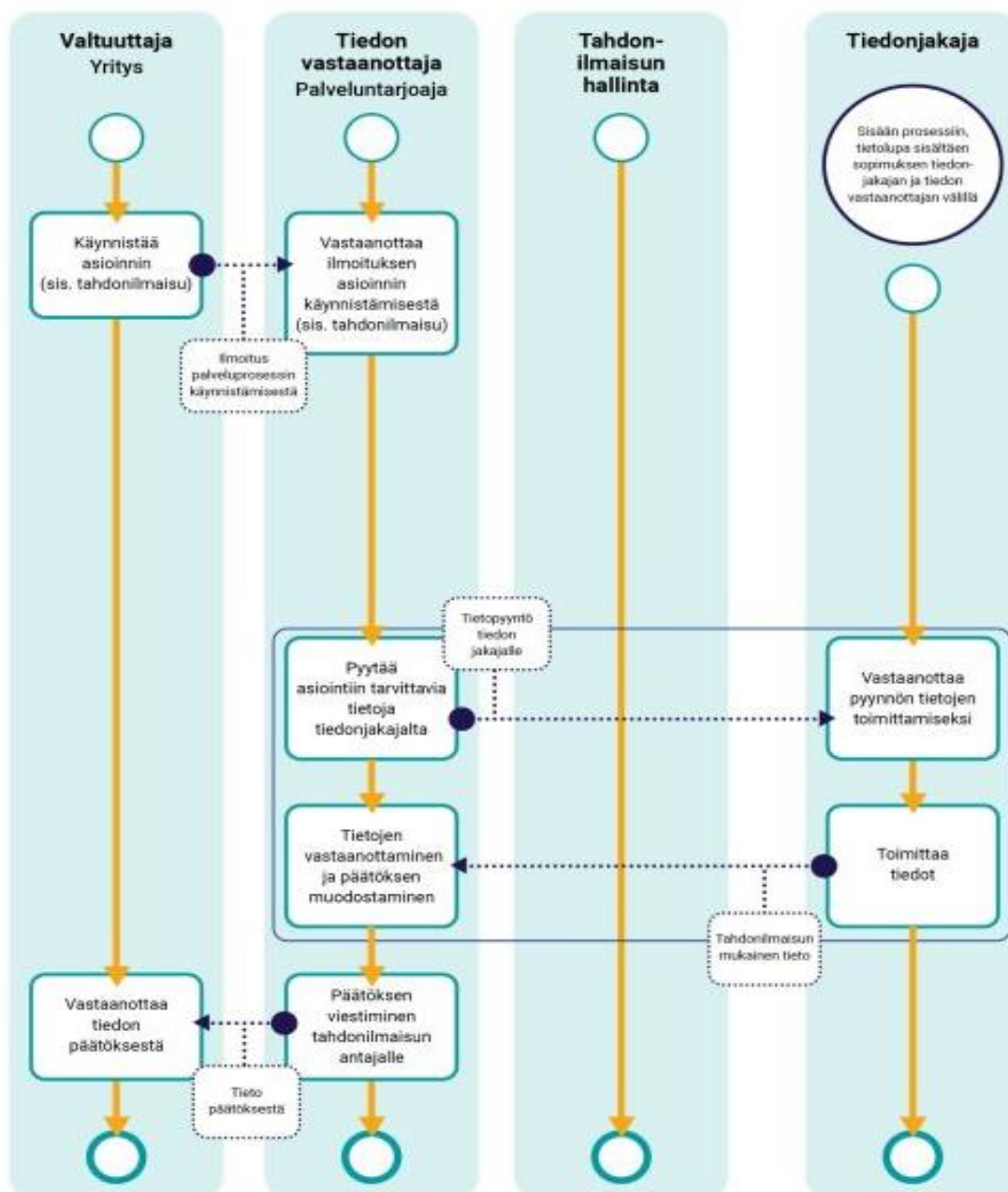
YD-hanke määritteli mallin, jossa hajautetussa tahdonilmaisussa tiedon jakaminen perustuu tiedonjakajan ja tiedon vastaanottajan väliseen tietojen välityssopimukseen (kuvassa 5 tietolupa, ks. myös Liite 4). Vastaava ratkaisu on käytössä kaikissa kansainvälisen vertailun maissa. Mallissa tietojen luovuttamisen edellytyksenä on, että tiedonjakaja arvioi tiedon vastaanottajan soveltuvan palvelun käyttäjäksi ja vastaanottaja sitoutuu toimimaan tiedonjakajan kanssa solmitun sopimuksen mukaisesti. Tietojen välityssopimuksen perusedellytys on, että tietojen vastaanottajan ja asianosaisen välillä

on toimeksiantosuhde ja/tai asiakassuhde ja asianosainen on antanut tietojen vastaanottajalle valtuuden pyytää tietoa puolestaan. Jos tietojen välityssopimusta ei voida solmia, tiedot voidaan jakaa rajapinnan kautta, kun tietojen vastaanottaja osoittaa pyydettyjä tietoja koskeva tahdonilmaisun.

Tietojen välityssopimuksen solmiminen voisi edetä esimerkiksi seuraavalla tavalla:

- 1) Tiedon vastaanottaja ilmoittaa tiedonjakajalle halukkuudestaan solmia tietojen välityssopimuksen (esimerkiksi sähköisellä lomakkeella).
- 2) Tiedonjakaja arvioi, soveltuuko tiedon vastaanottaja tietojen välityssopimuksen osapuoleksi.
- 3) Tiedonjakaja ja tiedon vastaanottaja solmivat tietojen välityssopimuksen.
- 4) Kun tietojen välityssopimus on solmittu, tiedon vastaanottaja voi alkaa lähettää tietopyyntöjä.

Valtakunnallisella ratkaisulla voidaan tarkoittaa hajautetun tahdonilmaisun tilanteissa yhteisiä periaatteita ja standardeja, joita tiedon vastaanottajat ja jakajat sitoutuvat noudattamaan tiedon jakamisessa. Lisäksi olisi hyvä tarjota valtakunnallisesti tukea uusille tiedon jakajille ja vastaanottajille, jotta nämä löytäisivät itselleen sopivimman toteutustavan.

Kuva 5 Hajautettu tahdonilmaisun hallinta

YD-hanke laati SWOT-analyysin (ks. Taulukko 6) hajautetusta tahdonilmaisun hallinnasta prosessin eri osapuolten palvelutarpeiden ja vertailuvaltioiden kokemusten perusteella.

<p>Vahvuudet</p> <p>Tahdonilmaisun antaminen on luonteva osa tahdonilmaisun antajan ja tiedon vastaanottajan yhteistä palvelupolkua.</p> <p>Ratkaisu ei edellytä keskitettyä tahdonilmaisun hallintaorganisaatiota ja -menettelyjä.</p> <p>Annettua tahdonilmaisua ei voi poistaa yksipuolisesti kesken sopimuskauden.</p> <p>Mahdollistaa ”yhdellä tahdonilmaisulla” kaikki tiedot.</p>	<p>Heikkoudet</p> <p>Ratkaisu edellyttää, että tiedon vastaanottaja tallentaa tahdonilmaisun omaan järjestelmäänsä ja ylläpitää sitä.</p> <p>Tiedon vastaanottajilla on eritasoisia ja -laatuisia tapoja pyytää asianosaisen tahdonilmaisua.</p>
<p>Mahdollisuudet</p> <p>Ratkaisu voidaan ottaa käyttöön nopeasti.</p> <p>Tiedonjakaja on arvioinut tiedon vastaanottajan toimintaa, ja osapuolet ovat sopineet mm. vastuullisesta tiedon käsittelystä.</p> <p>Tiedon vastaanottajan ei tarvitse esittää tahdonilmaisua tietopyynnön mukana, ainoastaan muuttamaan sitä yksilöivän tiedon. Tämä sujuvoittaa prosessia.</p>	<p>Uhat</p> <p>Tahdonilmaisun antaja ei voi hallita antamia tahdonilmaisuja.</p> <p>Tahdonilmaisujen tallentaminen omiin järjestelmiin voi muodostua käyttöönoton esteeksi pienille toimijoille.</p> <p>Jos tahdonilmaisut ovat epäselviä, tahdonilmaisun antajat voivat hämmentyä ja voi syntyä väärinkäsityksiä.</p> <p>Ratkaisu synnyttää kustannuksia tiedon vastaanottajalle, jos olemassa on paljon tahdonilmaisujen sisältöön ja hallintaan kohdistuvia vaatimuksia.</p>

Taulukko 6 Hajautetun tahdonilmaisun hallinnan SWOT-analyysi

3.3.3

Johtopäätökset

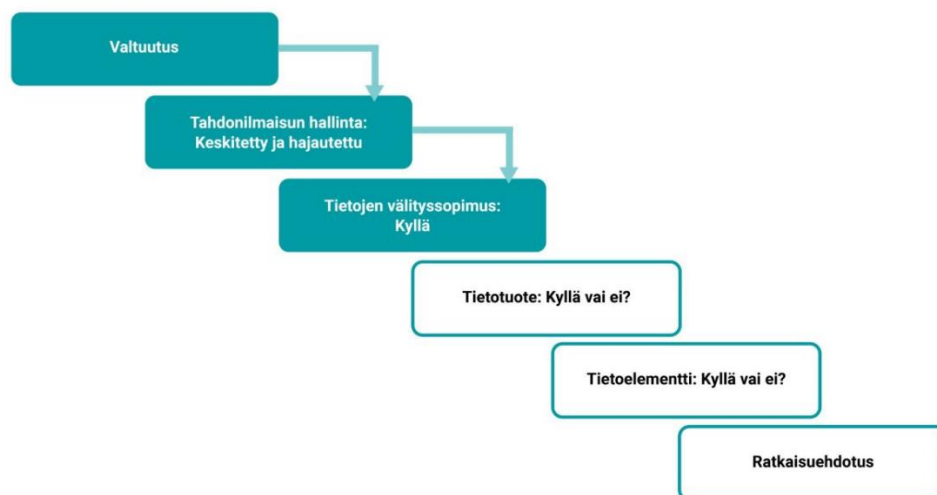
YD-hankkeen selvitystyö käynnistyi keskitetystä tahdonilmaisun hallinnasta, koska valtakunnallinen keskitetty ratkaisu eli Suomi.fi-valtuudet-palvelu oli jo olemassa. Selvitystyön aikana kuitenkin ilmeni, ettei nykyinen ratkaisu sisällä kaikkia tarvittavia ominaisuuksia. Lisäksi keskitetyn Suomi.fi-valtuudet-palvelun omistaja DVV katsoi, ettei nykyistä palvelua kyetä hyödyntämään hankkeessa määritellyn tahdonilmaisun perustuvaan tiedon jakamiseen. DVV:n näkemys oli, että kyse on suostumukseen perustuvasta tiedon jakamisesta, mikä edellyttää oman rekisterin perustamista ja lainsäädännön muutoksia. Näkemys oli ristiriidassa hankkeen selvityksen kanssa. Hanke katsoo valtuuden olevan toimiva instrumentti yritystiedon jakamiseen tahdonilmaisun perusteella.

Asiakasymmärryksen osallistetut yritykset tunnistivat keskitetyille Suomi.fi-valtuudet-palvelulle käyttötarkoituksia, jos siihen liittyvät ongelmat saadaan ratkaisua (ks. taulukko 5). Suomi.fi-valtuudet-palvelun ei katsottu sisältävän hankkeen tavoitteen edellyttämiä toiminnallisuuksia ja koska kehityssuunnitelmia ei ollut tiedossa, hanke päätti selvittää täydentäviä vaihtoehtoja keskitetyille tahdonilmaisun hallinnalle. Kiinnostavaksi vaihtoehdoksi nousi YD-hankkeen määrittämä tietojen jakamissopimukseen perustuva hajautettu tahdonilmaisun hallinta (ks. Liite 4).

YD-hanke ei selvittänyt hajautettuun tahdonilmaisuuun liittyvää lainsäädäntöä tiedon vastaanottajan näkökulmasta, koska se oli hankkeen laajuuden ulkopuolella. Tiedonjakajan näkökulmasta ratkaisu ei edellytä lainsäädännön muutoksia.

Tahdonilmaisun hallinta: Keskitetty vai hajautettu

YD-hanke suosittelee asiakasymmärrys selvityksen, kansainvälisen vertailun ja kokeilujen perusteella, että tahdonilmaisun hallinta toteutettaisiin sekä hajautettuna että keskitettynä ratkaisuna. Tiedon vastaanottajat kokivat, että osaan asiointitilanteista sopii keskitetty ratkaisu ja osaan hajautettu ratkaisu. YD-hanke tunnisti myös, että molemmat ratkaisut edellyttävät vielä määrittystä kokeilujen kautta.

Kuva 6 Rakennuspaikoiden valinta

Esimerkki: Keskitetty tahdonilmaisun hallinta soveltuisi rahoitustilanteeseen, jossa yritysasiakas tulee niin sanotusti tiskille antamaan tahdonilmaisun.

Esimerkki: Hajautettu tahdonilmaisun hallinta soveltuisi tilanteeseen, jossa tarvitaan useita erilaisia tietoja eri lähteistä (esimerkiksi KYC tiedot, tilaajavastuu)

3.4 Tietotuote ja tietoelementit

YD-hanke arvioi, että jaettavat tiedot olisi määriteltävä ja rajattava tarkasti, jotta kunkin tiedonjakajan palvelun sisältö olisi selkeä tiedon vastaanottajille ja tiedonjakaja välttyisi hallitsemattomalta määrältä tietokyselyjä.

Ensi vaiheessa tiedot voitaisiin rajata tiettyihin tunnistettuihin merkittävimpiin tietotuotteisiin. Tietotuotteella tarkoitetaan ennalta määriteltyjä ja koottuja kokonaisuuksia jaettavista tiedoista, kuten veroilmoitus, palovakuutustodistus ja välikirjanpito.

Myöhemmin tiedon jakamista voitaisiin kehittää koskemaan erikseen määriteltyjä tietoelementtejä, joilla tarkoitetaan esimerkiksi tietyn tietotuotteen yksittäisiä tietoja.

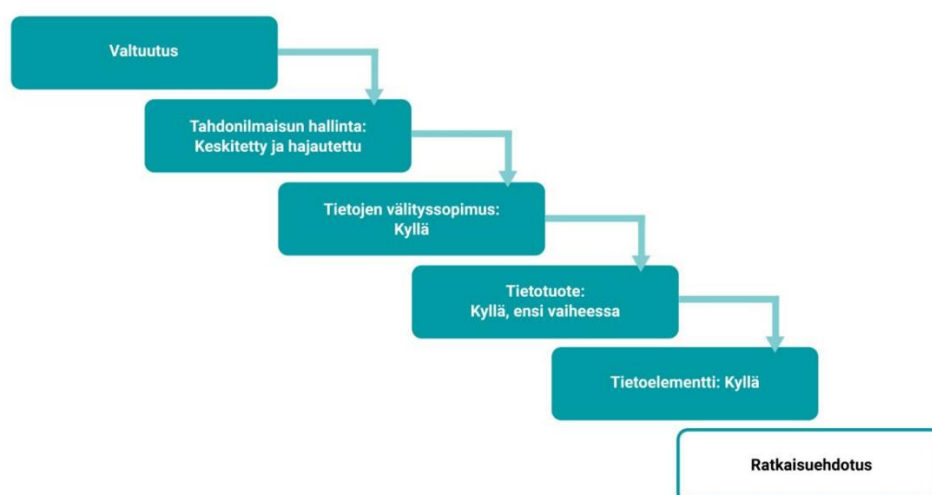
Tiedon vastaanottaja voisi valita tietoelementtilistalta haluamansa tiedot, jotka jaettaisiin tahdonilmaisun perusteella. Portugalissa ja Norjassa on jo käytössä ratkaisu, jossa tietoja jaetaan tietoelementteinä.

YD-hanke toteutti asiakasymmärrys selvityksen kuuden rahoitusalan yrityksen tietotarpeista ja keskittyi erityisesti Verohallinnolta tarvittaviin tietoihin. Yrityksillä oli lisäksi mahdollisuus esittää muita tarvittavia tietoja. Eniten arvoa yrityksille toisi selvityksen mukaan seuraavien tietotuotteiden jakaminen:

- maa- ja metsätalouden veroilmoitus (80 % rahoituslaitoksista tarvitsee tietoa)
- elinkeinotoiminnan veroilmoitus (50 % tarvitsee tietoa)
- kirjanpitoliedot eli tilinpäätös, kirjanpidon väliajot ja tase-erittelyt (50 % tarvitsee tietoa)
- verovelkatodistus ja/tai maksusuunnitelma verovelkojen maksusta (50 % tarvitsee tietoa)
- KYC-tiedot (50 % tarvitsee tietoa)
- kotipaikka- tai asuinpaikkatodistus (33 % tarvitsee tietoa)
- muut rahoituslaitosten nimeämät tiedot: kiinteistöverotiedot (maapohja ja rakennusten tiedot), verotuspäätös, laskudata, arvonlisäverollinen myynti, kestävyysraportointitiedot, palovakuutus tiedot ja vastuut muissa rahoituslaitoksissa.

Rahoitusalan yritykset nimesivät tärkeimmiksi tarvituiksi tietotuotteiksi maatalouden veroilmoitukset ja kirjanpitoliedot, mikä vahvisti YD-hankkeen aiemmin tehdyn asiakasymmärrys selvityksen tuloksia. Lisäksi yksi rahoituslaitos mainitsi henkilöasiakkaiden tarvitsemat perukirjakopiot. Myös tietoelementtitason tarpeita nousi esille. Rahoitusalan toimijat tiedustelivat myös mahdollisuutta saada muuta heidän itsensä määrittelemää lisätietoa, jota ei ollut saatavilla yksittäisellä tietotuotteella.

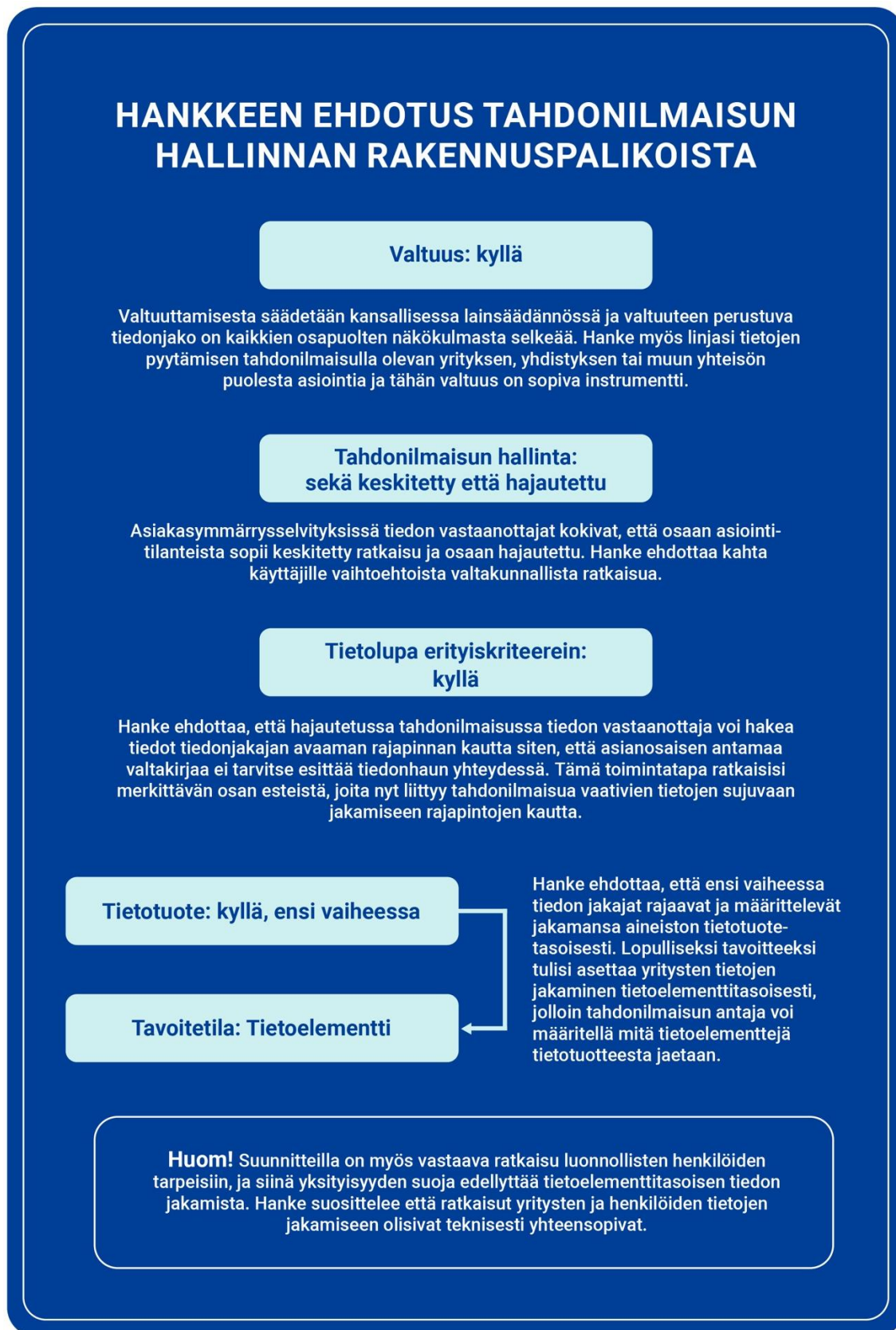
Tietotuote vai tietoelementti: YD-hanke suosittelee, että vaikka ensi vaiheessa tietoja jaettaisiin tietotuotteen tasolla, lopullisena tavoitteena kuitenkin olisi, että tietoja jaettaisiin tietoelementteinä. Tällöin tekninen ratkaisu olisi yhteensopiva myös mahdollisen luonnollisten henkilöiden tahdonilmaisuuksiin perustuvan ratkaisun kanssa. Tiedonjakaja voi tehtävänsä mukaisesti valita, mitä tietotuotteita ja/tai tietoelementtejä jakaa.

Kuva 7 Rakennuspaikkoiden valinta

4 Ratkaisuehdotus

4.1 Ehdotus

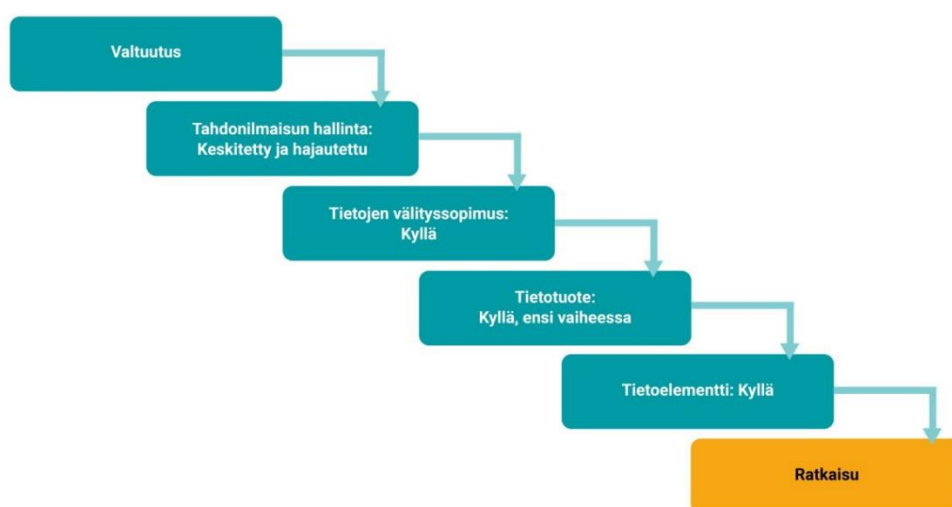
Kuva 8 Ratkaisuehdotus

YD-hanke ehdottaa, että yritysten salassa pidettävien tietojen jakamiseen käytetään valtuuteen perustuvaa tiedonjakoa (ks. Kuva 8 Ratkaisuehdotus). Tietoja pyytävä yritys käyttää valtuutusta asiakkaanaan olevan asianosaisen tietojen hakemiseen. Tiedon jakaminen valtuutuksen perusteella on kaikkien osapuolten näkökulmasta selkeää, koska valtuuttamisesta säädetään nimenomaisesti kansallisessa lainsäädännössä. YD-hanke myös katsoi, että tietojen pyytäminen tahdonilmaisulla kuuluu yrityksen, yhdistyksen tai muun yhteisön puolesta asiointiin.

YD-hanke ehdottaa kahta käyttäjille vaihtoehtoista valtakunnallista ratkaisua tahdonilmaisujen hallintaan: hajautettua ratkaisua sekä keskitettyä ratkaisua. Asiakasymmärryselityksissä tiedon vastaanottajat kokivat, että osaan asiointitilanteista sopii keskitetty ratkaisu ja osaan hajautettu ratkaisu.

YD-hanke ehdottaa, että hajautetussa tahdonilmaisussa tiedon jakaminen perustuisi tiedonjakajan ja tietojen vastaanottajan väliseen tietojen välityssopimukseen (kuvassa tietolupa erityiskriteerein). Tietojen välityssopimukseen perustuva toimintatapa ratkaisisi merkittävän osan tiedon vastaanottajien haasteista mahdollistamalla sen, että tiedon vastaanottaja voi hakea tiedot rajapinnan kautta näyttämättä asianosaisen antamaa valtakirjaa tiedonjakajalle.

YD-hanke ehdottaa, että tiedonjakajat rajaisivat ja määrittelisivät jakamansa tiedot itse. Ensi vaiheessa voitaisiin lähteä jakamaan yrityksiin liittyviä tietotuotteita, mutta lopulliseksi tavoitteeksi kannattaisi asettaa yritystiedon jakaminen tietoelementteinä. Tämä perustuu hankkeen arvioon tietoelementtitason tietotarpeesta. Lisäksi tekninen ratkaisu olisi hyvä saada yhteensopivaksi myös luonnollisten henkilöiden mahdollisen tahdonilmaisuuun perustuvan tietojen jakamisen ratkaisun kanssa. Luonnollisten henkilöiden yksityisyyden suoja edellyttää tiedon jakamista tietoelementteinä.

Kuva 9 Rakennuspalikoiden valinta

4.2 Tietoturva

YD-hanke teki tahdonilmaisuuun perustuvaan tiedon jakamisen suunnitteluun ja ratkaisuehdotuksiin uhkamallinnuksen (ks. tarkemmin liite 5). Olennaiset uhat muutettiin riskeiksi ja vietiin hankkeen keskitettyyn riskilistaan. Hankkeen aikana havaituista 32 riskistä 21 on valmiina ja kolme suljettuja. Hankkeen hallintakeinojen jälkeen keskitason jäännösriskejä oli kaksi (rp-luku 9). Jäännösriskeillä tarkoitetaan riskejä, joihin ei ole olemassa riittäviä hallintakeinoja niiden vaikutuksen tai esiintymisen todennäköisyyden poistamiseksi kokonaan.

YD-hanke tunnisti, että ehdotettuihin ratkaisuihin liittyy korkeita käsiteltävien tietojen

luottamuksellisuus- ja eheysvaatimuksia, jotka tulee huomioida kehittämisen seuraavissa vaiheissa. Mahdollisten tuotantovaiheen ratkaisujen turvallisuus tulee lähtökohtaisesti arvioida kokonaan niiden suunnitteluvaiheen aikana huomioiden myös hankkeen aikana havaitut tietoturva- ja tietosuoja-asiat.

Lisäksi YD-hanke arvioi, että toteutetuissa kokeiluissa noudatettiin sisäistä ohjeistusta eikä havaittu olennaisia riskejä tai poikkeamia.

4.3 Kustannukset

YD-hanke ei arvioinut ratkaisuehdotuksen kehittämiskustannuksia, koska käyttöönottamisesta syntyvät kustannukset vaihtelevat liikaa riippuen muun muassa käyttötapauksesta, siihen liittyvistä toimijoista, näiden prosesseista, tietojärjestelmistä ja resursseista. Kehitystyö voi vaatia tiedon jakajilta sekä vastaanottajilta resursseja muun muassa teknologiseen kehitykseen sekä mahdollisia muutoksia prosesseihin, toimintatapoihin, koulutukseen ja muutosjohtamiseen.

4.4 Lainsäädäntö

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) mukaan salassa pidettävän tiedon luovuttaminen edellyttää lähtökohtaisesti, että tietojen luovuttamisesta tai oikeudesta vastaanottaa kyseiset tiedot on säädetty laissa. Tietojen luovutuksessa tulee huomioida salassapidon lisäksi myös tietojen muu luonne, erityisesti henkilötietoja koskeva erityissääntely.

Julkisuuslain mukaisella asianosaisella on laajat oikeudet saada viranomaiselta itseään koskevat tiedot, vaikka ne olisivat salassa pidettäviä. Hallintolain (434/2003) mukaan hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä tai avustajaa. Lain esitöiden mukaan asiamiehellä tarkoitetaan henkilöä, jolla on oikeus toimia asiassa päämiehen puolesta. Tietojen vastaanottaja voi siten valtuuttaa toisen tahon toimimaan puolestaan ja vastaanottamaan itseään koskevat tiedot viranomaiselta. Varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929, oikeustoimilaki) mukaan valtuuttamisessa valtuutettu voi tehdä saamansa valtuuden rajoissa oikeustoimia valtuuttajaa sitovasti. Siten valtuutettu voi toimia suhteessa kolmanteen samalla tavalla kuin itse valtuuden antaja olisi toiminut eli kuten olisi itse tiedonsaantiin oikeutettu taho. Tietojen luovuttaminen valtuutetulle perustuu tällaisessa tilanteessa asianosaisen oikeuteen saada tietoja viranomaiselta. Myöskään tilanteessa, jossa tiedonjakajana on viranomaisen sijaan yritys, ei tietojen jakamiselle valtuuden nojalla ole lainsäädännöllisiä esteitä.

Muilla kuin asianosaisilla on oikeus salassa pidettäviin tietoihin silloin, kun siitä on nimenomaisesti laissa säädetty. Salassa pidettäviä tietoja tai henkilötietoja voidaan luovuttaa julkisuuslain mukaan kolmannelle osapuolelle myös tilanteessa, jos se, jonka tiedoista on kyse, antaa siihen suostumuksensa. Suostumuksen antamistavasta ei ole julkisuuslaissa säädöksiä. Lain esitöiden mukaan suostumuksen muoto on vapaa, mutta sen pitää olla nimenomainen.

YD-hanke selvitti, tulisiko tiedon jakamisen perustua suostumukseen vai valtuutukseen. Hanke ehdottaa, että yritys käyttää valtuutusta asiakkaanaan olevan asianosaisen tietojen hakemiseen viranomaiselta tai toiselta yritykseltä. Hankkeen määrittelemässä tilanteessa tietojen luovutuksessa on kyse tietojen luovuttamisesta asianosaiselle (yritys), siten että asianosainen valtuuttaa toisen tahon (toinen yritys) vastaanottamaan tiedot. Tietojen luovuttaminen asianosaiselle tai hänen valtuuttamalleen on mahdollista asianosaisen tiedonsaantioikeuksien nojalla.

Kun tietojen luovutukseen käytetään teknistä rajapintaa, huomioon tulee ottaa myös julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, tiedonhallintalaki) vaatimukset.

Viranomainen voi luovuttaa teknisten rajapintojen kautta tietoja muulle kuin toiselle viranomaiselle, jos tiedot saavalla toimijalla on erikseen laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä näitä tietoja. Henkilötietojen tai salassa pidettävien tietojen luovuttaminen teknisten rajapintojen avulla on toteutettava siten, että teknisesti

varmistetaan luovutettavien tietojen tapauskohtainen tarpeellisuus ja välttämättömyys tiedonsaajan tehtävien hoitamiseksi. Asianosaisella on lähtökohtaisesti oikeus itseään koskeviin tietoihin sekä oikeus myös käsitellä omia tietojaan.

YD-hanke ei tunnistanut lainsäädännöllisiä esteitä tahdonilmaisun hallinnan keskitetylle tai hajautetulle toteuttamiselle. Jos näitä lähdetään toteuttamaan, lakimuutostapeet tulee vielä tapauskohtaisesti selvittää.

Hanke katsoo, että tietojen välityssopimukseen perustuvan tiedon jakamisen mahdolliset lainsäädännön esteet ja lakimuutostarpeet tulee selvittää, jos asiaa lähdetään edistämään.

4.5 Suositus seuraaviksi askeleiksi

Asiakasymmärryselityksessä haastatellut yritykset arvioivat, että raportointitaakka kasvaa merkittävästi lähivuosina. Erityisesti EU:n kestävyysraportointidirektiivin veloitteiden odotetaan vaikuttavan raportointivelvoitteisiin tulevaisuudessa.

Yritykset toivat esille myös raportointivelvoitteiden kerrannaisvaikutuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että suurten ja keskisuurten yritysten veloitteiden lisääntyminen vaikuttaa myös niiden arvoketjuissa toimiviin yrityksiin. Kun suurten yritysten veloitteet tuntee arvoketjunsä toimijoiden ympäristövaikutukset kasvavat, myös pienten alihankintasuhteissa toimivien yritysten on tuotettava tarkempia ja määrämuotoisempia tietoja tuotteiden ja palveluiden tuotanto- ja logistiikkaprosesseista asiakasyritystensä vaatimusten mukaisesti.

On erittäin todennäköistä, että lähitulevaisuudessa yhä useammat pienet yritykset ja mikroyritykset joutuvat toimittamaan asiakkaidensa vaatimuksesta tietoja omasta toiminnastaan määrämuotoisesti ja digitaalisesti rajapintojen kautta. Tiedon jakamisen, myös salassa pidettävän tiedon jakamisen, tarve kasvaa siten merkittävästi. On tärkeää kehittää ratkaisu, joka mahdollistaa tiedon jakamisen. Tahdonilmaisun hallinnan kehittämiselle ei kuitenkaan ole hankkeen aikana löydetty jatkajaa tai omistajaa.

YD-hanke suosittelee seuraavia askeleita tahdonilmaisun hallinnan kehittämiseksi ja hankkeen aikana saatujen tulosten hyödyntämiseksi:

- 1) **Tuotantokokeilu:** Hanke suosittelee tuotantokokeilua tehtäväksi Verohallinnossa, joka on tunnistettu asiakasymmärryselityksissä merkittäväksi tiedon lähteeksi. Hankkeen tekemän selvityksen perusteella MVP-ratkaisun kehitystyö kyetään tekemään nykyisiä järjestelmiä hyödyntäen, se ei vaadi merkittäviä henkilöresursseja ja tuottaa huomattavaa hyötyä eri osapuolille.
- 2) **Tunnistettujen hyötyjen realisointi:** Hanke katsoo, että ratkaisu voidaan ottaa käyttöön valtakunnallisesti. Hanke suosittelee lisäksi, että ratkaisu huomioitaisiin myös muissa eri toimijoiden välistä tiedonjakoa edistävässä hankkeissa.
- 3) **Yhteiset tietomallit:** Tavoitteena on, että samoja yrityksiin liittyviä tietoja voidaan jakaa ja vastaanottaa teknologianeutraalisti (esimerkiksi yritysloppakolla).
- 4) **Liittäminen keskitetyn tiedonvälityksen ratkaisuun:** Ratkaisua voidaan hyödyntää myös keskitetyn tiedonvälityksen ratkaisussa.
- 5) **Tiedonjakamisen ekosysteemi:** Kaikissa esitetyissä askelissa osallistetaan keskeisimpiä sidosryhmiä.

5 Liitteet

1. Valtuuttaminen - lainsäädännön nykytila
2. Käyttötapaukset yhteenveto
3. Tiedon jakaminen tahdonilmaisulla - kansainvälinen vertailu
4. Tietojen välityssopimus (ei julkisteta)
5. Riskilista 10.6.2024
6. Asiakasymmärryskooste 2022, 2023 ja 2024
7. Kokeiluraportti: Lupaan perustuva tietojen vastaanottaminen
8. Kokeiluraportti: Lupaan perustuva laskudatan välitys
9. Hyötyarvio